

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΚΕΝΤΡΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ
ΣΤΟ ΜΑΘΗΜΑ

ΘΕΜΑΤΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

- *Βορειοηπειρωτικό και Ελληνο-αλβανικές Σχέσεις*
- *Ελληνο-τουρκικές Σχέσεις*
- *Ο Ελληνισμός της Διασποράς*

(ΤΕΥΧΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ)

Β΄ Τάξη Ενιαίου Λυκείου
(Μάθημα Επιλογής)

ΑΘΗΝΑ 1999

Ομάδα Σύνταξης

Συντονιστές: Ιωάννης Γρυντάκης, δ.φ.

Μέλη: Κατερίνα Μανδαλάκη, δ.φ.
Ελένη Μουρδουκούτα, D.E.A.
Χαρινέλα Τουρνά, υποψήφια διδάκτωρ

ISBN: 960-541-040-0

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

• ΠΡΟΛΟΓΟΣ	5
• ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ	7

ΘΕΜΑ ΠΡΩΤΟ: ΒΟΡΕΙΟΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΟ-ΑΛΒΑΝΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

- Ερωτήσεις ελεύθερης ανάπτυξης..... 11
- Ερωτήσεις σύντομης απάντησης 30
- Ερωτήσεις αντικειμενικού τύπου 34
- Εργασίες για το σχολείο ή το σπίτι 37

ΣΧΕΔΙΑ ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΗ	55
--	-----------

ΘΕΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟ: ΕΛΛΗΝΟ-ΤΟΥΡΚΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

- Ερωτήσεις ελεύθερης ανάπτυξης..... 63
- Ερωτήσεις σύντομης απάντησης 104
- Ερωτήσεις αντικειμενικού τύπου 109
- Εργασίες για το σχολείο ή το σπίτι 113

ΣΧΕΔΙΑ ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΗ	133
--	------------

ΘΕΜΑ ΤΡΙΤΟ: Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΔΙΑΣΠΟΡΑΣ

- Ερωτήσεις ελεύθερης ανάπτυξης..... 139
- Ερωτήσεις σύντομης απάντησης 148
- Ερωτήσεις αντικειμενικού τύπου 153
- Εργασίες για το σχολείο ή το σπίτι 156
- Συνθετικές - Δημιουργικές εργασίες 165

ΣΧΕΔΙΑ ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΗ	169
--	------------

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ.....	171
------------------------------------	------------

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	177
---------------------------	------------

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το Κέντρο Εκπαιδευτικής Έρευνας (Κ.Ε.Ε.), συνεχίζοντας την προσπάθεια υποβοήθησης των εκπαιδευτικών στο δύσκολο έργο τους, συνέταξε νέα βιβλία για την αξιολόγηση των μαθητών των Α΄ και Β΄ τάξεων του Ενιαίου Λυκείου (Ε.Λ.) σε ορισμένα μαθήματα στα οποία άλλαξαν τα αντίστοιχα σχολικά εγχειρίδια ή δεν είχαν μέχρι σήμερα συνταχθεί ανάλογα βιβλία. Στην κατηγορία αυτή ανήκουν και αρκετά βιβλία που αφορούν τα μαθήματα επιλογής. Κατά τη σύνταξή τους έχουν ληφθεί υπόψη οι παρατηρήσεις και υποδείξεις των εκπαιδευτικών, που χρησιμοποίησαν κατά το σχολικό έτος 1998-99 παρόμοια βιβλία για άλλα μαθήματα, καθώς και οι διαπιστώσεις που προέκυψαν από έρευνες σχετικές με την αξιοποίηση των βιβλίων αυτών στη σχολική πράξη.

Με την ευκαιρία της έκδοσης των νέων βιβλίων θα ήθελα να επαναλάβω τα κύρια σημεία του τρόπου χρησιμοποίησής τους.

- Οι ερωτήσεις που περιλαμβάνονται στα βιβλία αξιολόγησης των μαθητών **έχουν ενδεικτικό χαρακτήρα**. Οι εκπαιδευτικοί δεν είναι υποχρεωμένοι να τις χρησιμοποιούν αυτούσιες. **Έχουν τη δυνατότητα να τις τροποποιούν, έτσι ώστε να ανταποκρίνονται στις ιδιαιτερότητες των μαθητών τους, να τις απλουστεύουν, εφόσον τις θεωρούν δύσκολες, να παραλείπουν όσες κρίνουν πως δεν αντιστοιχούν στο επίπεδο των μαθητών τους ή στους διδακτικούς στόχους, τους οποίους οι ίδιοι θέτουν**. Τα παραδείγματα αυτά επιδιώκουν ακόμη να βοηθήσουν τους διδάσκοντες να εκπονούν **οι ίδιοι δικές τους ερωτήσεις**. Πρόθεσή μας δεν είναι να περιορίσουμε την ελευθερία και την παιδαγωγική αυτονομία του εκπαιδευτικού, αλλά να του προσφέρουμε ιδέες που θα τον βοηθήσουν να αυξήσει τα περιθώρια της πρωτοβουλίας του και να βελτιώσει την αποτελεσματικότητα της διδασκαλίας του.
- Η προσπάθεια ορισμένων εκπαιδευτικών να αναθέτουν στους μαθητές τους την επεξεργασία όλων των ερωτήσεων που περιέχονται στα βιβλία του Κ.Ε.Ε. οδήγησε κατά το πρόσφατο παρελθόν σε σημαντική αύξηση της εργασίας των μαθητών. Η τακτική αυτή, της οποίας οι αρνητικές συνέπειες είναι προφανείς, οφείλεται σε παρεξήγηση και σε μη ορθή κατανόηση του σκοπού, τον οποίο υπηρετεί το παραπάνω παιδαγωγικό υλικό. Οι Ομάδες Εργασίας του Κ.Ε.Ε. εκπόνησαν για κάθε ενότητα της διδακτέας ύλης ικανό αριθμό ερωτήσεων, επειδή στόχος τους ήταν: α) να καλύψουν ευρύ φάσμα διδακτικών στόχων, β) να ικανοποιήσουν ποικίλα επίπεδα απαιτήσεων και γ) να αξιοποιήσουν τα θετικά στοιχεία διαφορετικών τύπων ερωτήσεων. Επιδίωξαν, με άλλα λόγια, να διευρύνουν, μέσα από την παροχή πολλών παραδειγμάτων, τη δυνατότητα επιλογής ερωτήσεων από τους διδάσκοντες και να καλύψουν, στο βαθμό του δυνατού, όλες τις πιθανές ανάγκες τους. **Ποτέ, όμως, και για κανένα λόγο, δεν ζητήθηκε από τους εκπαιδευτικούς ούτε να εξαντλούν τα σχετικά παραδείγματα, ούτε να περιορίζονται αποκλειστικά σ' αυ-**

τά, ούτε να φωτοτυπούν τα βιβλία αξιολόγησης και να δίνουν όλες τις ερωτήσεις στους μαθητές τους. Κάτι τέτοιο και αντιπαιδαγωγικό είναι και αντίθετο προς το πνεύμα της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης. Οι διδάσκοντες πρέπει να επιλέγουν από κάθε ενότητα μικρό αριθμό ερωτήσεων, οι οποίες ανταποκρίνονται στους διδακτικούς στόχους που επιδιώκουν και στα κριτήρια που οι ίδιοι θέτουν, και αυτές θα αξιοποιούν στο πλαίσιο της διδακτικής πράξης.

- Τα θέματα και οι ερωτήσεις που περιλαμβάνονται στα βιβλία αξιολόγησης δεν προορίζονται μόνο για εργασίες των μαθητών στο σπίτι ή για την εκπόνηση ολιγόλεπτων και ωριαίων διαγωνισμάτων. Πολλά από τα θέματα και τα ερωτήματα αυτά μπορούν και πρέπει να αξιοποιούνται στο πλαίσιο της καθημερινής σχολικής εργασίας. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα για τα ζητήματα εκείνα που, κατά την κρίση του εκπαιδευτικού, παρουσιάζουν δυσκολίες για το μέσο μαθητή.
- Οι εκπαιδευτικοί πρέπει ακόμη να έχουν υπόψη τους ότι καμιά από τις ερωτήσεις που περιέχονται στα βιβλία αξιολόγησης δεν χρησιμοποιείται αυτούσια στις προαγωγικές και απολυτήριες εξετάσεις. Στις εξετάσεις αυτές τίθενται ερωτήσεις ανάλογες προς εκείνες που περιέχονται στα βιβλία του Κ.Ε.Ε. και στα σχολικά εγχειρίδια, διαφορετικές, όμως, ως προς το περιεχόμενό τους.
- Η χρησιμοποίηση, τέλος, των ερωτήσεων που περιέχονται στα παραπάνω βιβλία δεν αποκλείει ούτε εμποδίζει την αξιοποίηση των ερωτήσεων που περιλαμβάνονται στα σχολικά εγχειρίδια.

Για τη διεύρυνση της βοήθειας που φιλοδοξεί το Κ.Ε.Ε. να προσφέρει στους εκπαιδευτικούς στο κρίσιμο ζήτημα της αξιολόγησης των μαθητών, έχουν γίνει και οι εξής συμπληρωματικές ενέργειες: Τα παραδείγματα των ερωτήσεων που περιέχονται στα βιβλία αξιολόγησης έχουν καταχωρισθεί στη σελίδα που έχει δημιουργήσει το Κ.Ε.Ε. στο Internet (<http://www.kee.gr>), από την οποία μπορούν να τα αντλούν όσοι έχουν τη δυνατότητα πρόσβασης στο διαδίκτυο. Προωθείται, τέλος, η επανέκδοση όλων των ερωτήσεων που έχουν εκπονηθεί από το Κ.Ε.Ε. σε ηλεκτρονική μορφή (cd-rom).

Τελειώνοντας, αισθάνομαι την ανάγκη να ευχαριστήσω τους επιστημονικούς συνεργάτες του Κ.Ε.Ε. για την εργασία τους καθώς και τους εκπαιδευτικούς των Ενιαίων Λυκείων για τα σχόλια που μας έστειλαν και τις υποδείξεις τους. Εύχομαι και τα νέα βιβλία να αποδειχθούν, όπως και τα προηγούμενα, πολύτιμο εργαλείο στην προσπάθεια βελτίωσης του τρόπου αξιολόγησης των μαθητών του Ενιαίου Λυκείου.

Οκτώβριος 1999
Ο Πρόεδρος του Κ.Ε.Ε.

Καθηγητής Μιχάλης Κασσωτάκης

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Το βιβλίο “Θέματα Ιστορίας” παρουσιάζει αρκετές ιδιαιτερότητες και πρωτοτυπίες σε σύγκριση με τα άλλα εγχειρίδια Ιστορίας Γυμνασίου και Λυκείου. Όλα δηλαδή τα θέματά του σχετίζονται άμεσα ή έμμεσα με την εξωτερική πολιτική της χώρας μας απέναντι σε τρεις γειτονικούς λαούς (Τούρκους, Σκοπιανούς και Αλβανούς) και δύο, διαφορετικής φύσης, με σύγχρονες “δυνάμεις” (Ευρωπαϊκή Ένωση και Ελληνική Διασπορά). Με βάση τα παραπάνω γίνεται αντιληπτό πόσο δύσκολη είναι για τον καθηγητή η σωστή διδασκαλία αλλά και πόσο χρήσιμη για το μαθητή η κατανόηση της ουσίας των θεμάτων. Οι συγγραφείς με επιστημονικό λόγο και τρόπο πραγματεύονται τα διάφορα ζητήματα. Συχνά παραθέτουν μαζί με τις ελληνικές απόψεις και αυτές των γειτόνων μας, γιατί στόχος τους είναι να προσεγγίσουν την ιστορική αλήθεια και όχι να υπερασπισθούν μονόπλευρα τις ελληνικές θέσεις. Ο φανατισμός και ο εθνικισμός που απορρέει από την αρχή ότι “εμείς έχουμε πάντα δίκιο” δεν έχει θέση σε επιστημονικές συγγραφές ούτε ταιριάζει σε σοβαρούς επιστήμονες. Οι καθηγητές που πρόκειται να διδάξουν το βιβλίο οφείλουν να το έχουν αυτό υπόψη τους. Δε χρειάζεται να κάνουμε τους μαθητές μας ούτε “σωβινιστές”, ενσταλάζοντας στην ψυχή τους μίσος για τους γειτονικούς λαούς, ούτε “πεσιμιστές”, υπερτονίζοντας τις σε βάρος της πατρίδας μας αδικίες και την αναληγσία των όποιων μεγάλων Δυνάμεων. Μας ενδιαφέρει να κατανοήσουν τα σύγχρονα προβλήματα του Ελληνισμού με ιστορική εμβάθυνση και να συνειδητοποιήσουν ότι η “διαφορετικότητα” (οι διαφορετικές δηλαδή αντιλήψεις των λαών) στην Ιστορία, όπως και στη ζωή, είναι κάτι το φυσικό. Να αντιληφθούν ότι δεν υπάρχουν εχθρικοί και φιλικοί λαοί αλλά εχθρικές και φιλικές, κατά περίπτωση, πολιτικές. Κατά συνέπεια, είναι αρκετό να αποκαλύπτουμε τις σκοπιμότητες που κρύβονται πίσω από κάθε ενέργεια χωρίς να τις “διανθίζουμε” με χαρακτηρισμούς και κρίσεις για τους λαούς. Θα συμβούλευα τους συναδέλφους που, για κάποιους λόγους, δε νιώθουν ικανοί να συγκρατήσουν τα πατριωτικά τους αισθήματα, όπως και αυτούς που δε γνωρίζουν το ευρύτερο ιστορικό πλαίσιο των θεμάτων που θίγονται στο βιβλίο, να αποφύγουν τη διδασκαλία του. Οι πρώτοι, γιατί υπάρχει κίνδυνος να επιτύχουν το αντίθετο από αυτό που επιδιώκει η συγγραφή (κριτικούς, νηφάλιους, ορθολογιστές, ελεύθερους, υπεύθυνους και κυρίως δημοκρατικούς πολίτες), και οι δεύτεροι, γιατί μπορεί να βρεθούν σε δυσχερή θέση από εύστοχες ή άστοχες ερωτήσεις μαθητών.

Αυτά περίπου υποστήριζα μιλώντας σε καθηγητές και σχολικούς συμβούλους στα σεμινάρια και στις κάθε είδους αρχικές ενημερωτικές συγκεντρώσεις. Αυτά τόνισα και στα εκλεκτά μέλη της ομάδας ιστορίας, που ανέλαβε το λεπτό έργο να διατυπώσει ερωτήσεις πάνω σε τόσο “καυτά” θέματα. Το αποτέλεσμα της προσπάθειάς τους το έχετε μπροστά σας, για να το αξιοποιήσετε σωστά. Για μια ακόμη φορά πρέπει να διευκρινιστεί ότι οι ερωτήσεις είναι όλως ενδεικτικές και ότι εναπόκειται στην κρίση του διδάσκοντα καθηγητή η ολική, μερική ή μηδενιστική χρησιμοποίησή τους. Το πνευματικό επίπεδο των παιδιών της τάξης, οι πιθανές ιδιαιτερότητες του τόπου και πολλοί άλλοι παράγοντες μπορούν και πρέπει να επηρεάζουν την όποια επιλογή.

Αθήνα, Οκτώβριος 1999

Ο συντονιστής της Ομάδας
Γιάννης Γρυντάκης